

Futur: entre Kant i Hegel

Les democràcies presidides per forts components de pluralisme han de ser analitzades des de premisses més sofisticades que les democràcies més uniformes. En aquest terreny, la filosofia resulta una de les disciplines més útils.

En les anàlisis sobre les democràcies i el constitucionalisme és habitual trobar-se amb enfocaments kantians. Es parteix de les nocions de dignitat i d'individualisme moral (només els individus, no els grups, són subjectes de drets i de reivindicacions morals). Tanmateix, en contextos plurinacionals aquests enfocaments, malgrat que destaquen aspectes irrenunciables, marginen components decisius del pluralisme. Aquí el plantejament kantianista esdevé coix. Cal complementar-lo amb elements inspirats en una crítica hegeliana a Kant que, en aquest punt, continua vigent. Tres nocions clau d'aquesta crítica són la història, la llibertat i el reconeixement.

Els enfocaments kantians són bàsicament ahistòrics. Conviden a pensar la política i les constitucions com si el món és creés en aquell moment i els principis fossin d'aplicació universal. Però el món té una llarga història i una notable varietat de realitats empíriques.

Hegel planteja la història com el progrés de la consciència de la llibertat. Des dels temps antics (Egipte, Pèrsia, Grècia, Roma) fins al liberalisme, passant per la Reforma protestant, "el destí de la naturalesa de l'home és esdevenir lliure".

Un moment decisiu d'aquest procés és la Revolució Francesa. Hegel, que la caracteritza com un "fracàs gloriós", es pregunta com és que aquest moment emancipador va produir el terror. Què va fallar? La seva resposta és que els líders de la revolució van posar en pràctica uns principis morals abstractes que no van tenir en compte ni les disposicions pràctiques dels individus ni el context específic en què s'aplicaven.

Tal com va veure Kant, els principis polítics de les constitucions cal que siguin racionals. Però tal com va veure Hegel, han d'estar

incardinats en el món dels individus reals. La racionalitat cal buscar-la en el món existent. La història i el context importen. Les racionalitats abstractes aplicades a realitats empíriques acostumen a fracassar (i a produir monstres). De fet, autors kantians contemporanis com Rawls o Habermas tampoc no se'n surten quan tracten de donar una definició neutral de la "raó pública".

Una reforma constitucional multilateral està abocada al fracàs atès el calat dels canvis que s'haurien de fer

La llibertat i la democràcia sempre s'estan construint. Quasi tots naixem i ens socialitzem en contextos caracteritzats per una història, llengües, costums, mites, cultures i narracions concretes. Som lliures políticament quan podem escollir en el marc de constitucions congruents amb la diversitat nacional i cultural del nostre context. I només aleshores es pot reclamar legítimament una "lleialtat constitucional".

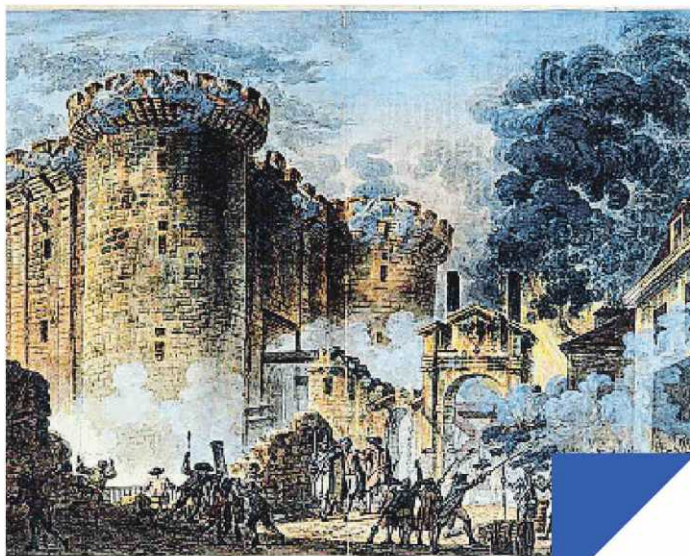
Els interessos, valors i identitats dels ciutadans estan lluny de ser harmònics. La moralitat de base individual resulta necessària, però els drets cívics, polítics i socials es mostren insuficients en contextos plurinacionals. Cal incorporar una protecció

efectiva dels drets nacionals de les minories, juntament amb un ampli autogovern que permeti el reconeixement i acomodació efectiva del pluralisme. És a dir, cal introduir dimensions ètiques col·lectives que evitin la dominació de determinats grups nacionals sobre altres grups. Evitar, també en aquest àmbit, la "tirania de la majoria".

La legitimitat de la Constitució espanyola està lluny de ser un marc compartit. Crec que un consens moral dels valors de dignitat, llibertat, igualtat i pluralisme resulta impossible en un context presidit per uns components liberals i democràtics tan pobres com els que mostra la història espanyola contemporània. El consens ha de ser pragmàtic. I per arribar-hi resulta imprescindible partir de que hi ha un disseny de fons en la interpretació i jerarquització d'aquests valors, així com en el que significa un acord racional en aquest context. Mai no s'arribarà a acords estables si es pretenen establir des de la dominació d'un grup nacional sobre els altres.

En síntesi, la història assenyalava que cal incorporar les dimensions col·lectives de la individualitat per a un tractament just i eficient de la llibertat i el reconeixement en una democràcia plurinacional del segle XXI. En el cas espanyol, quins camins hi ha per aconseguir una solució efectiva? Com a mínim dos: 1) un referèndum pactat a la britànica, o 2) una negociació bilateral entre el Govern central i el Govern de la Generalitat. Soc totalment escèptic, en canvi, sobre una reforma constitucional multilateral: crec que està abocada al fracàs atès el calat dels canvis que s'haurien de fer. Per aquesta via mai no se solucionarà el tema de fons ni se sortirà de la situació d'instabilitat i desconfiança, i el resultat encara podria ser pitjor que ara. En el cas de Catalunya, la via estatutària està morta. Caldria, en tot cas, un "Estatut especial".

La política comparada ajuda. Si no es practica cap d'aquestes solucions, és el mateix sistema constitucional el que incentiva la via unilateral vers la independència per part de bona part dels partits i dels ciutadans de les nacions minoritàries de l'Estat.●

'LA PRESA DE LA BASTILLA', DE JEAN-PIERRE HOUËL / GETTY